

«3D-модель» для трансформації енергетичного ринку України

Марина ГРИЦИШИНА,
радник Sayenko Kharenko

Богдан НОВИК,
молодший юрист
Sayenko Kharenko

У 2019 р. очікується багато змін на енергетичному ринку України. Значні перетворення заплановані у сфері електроенергетики, відновлюваних джерел енергії та газовому секторі. Це пов'язано з необхідністю виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань за Договором про заснування Енергетичного Співтовариства, Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами. До того ж розвиток технологій та підготовка до інтеграції до європейського ринку електричної енергії суттєво змінюють енергетичний ринок України. Трансформації енергетичного ринку України сприяють три головні тренди: декарбонізація, діджиталізація та монополізація.

Декарбонізація

Цей тренд безпосередньо пов'язаний з ростом використання відновлюваних джерел енергії (далі — ВДЕ) та зменшенням споживання енергоресурсів шляхом впровадження енергоефективних заходів. Підтвердженням підвищення уваги до декарбонізації є набрання чинності з 24.12.2018 р. оновленими директивами:

- Директива 2018/2001 про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел (Renewable Energy Directive);
- Директива 2018/844, що вносить зміни до Директиви 2010/31/EU з енергоефективності будівель (Energy Performance of Buildings Directive) та до Директиви 2012/27/EU про енергоефективність (Energy Efficiency Directive);
- Директива 2018/2002, що вносить зміни до Директиви 2012/27/

EU з енергоефективності (Energy Efficiency Directive).

Затверджені директиви складають частину законодавчих актів Четвертого енергопакета «Чиста енергія для всіх європейців» («Clean Energy for All Europeans»).

Зазначені директиви встановлюють нові цілі ЄС:

- 32% — частка відновлюваних джерел енергії до 2030 р. (план до 2020 р. — 20%);
- 32,5% — цільове значення для енергоефективності до 2030 р. (план до 2020 р. — 20%).

З огляду на прийняття зазначених директив та встановлення нових цілей ЄС, до головних змін у регуляторній сфері для декарбонізації енергетики України можна віднести наступні.

Перегляд цілей України щодо ВДЕ

Відповідно до Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 р. та згідно з Рішенням D/2012/04/MC-EnC, Україна взяла на себе зобов'язання до 2020 р. досягти рівня 11% енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії в загальній структурі енергоспоживання країни. Проте станом на 2016 р. Україна досягла показника 5,8% енергії з ВДЕ у загальній структурі енергоспоживання України проти запланованих 8%. Незважаючи на вже очевидне недосягнення до 2020 р. цілей щодо 11% ВДЕ у загальній структурі енергоспоживання країни, Україна має потенціал щодо розвитку ВДЕ до 2030 р. Так, у 2018 р. Енергетичне Співтовариство провело дослідження щодо цілей ВДЕ до 2030 р. Згідно з дослідженням, можливі цілі ВДЕ для України до 2030 р. за встановленою методикою розра-

хунків можуть становити 16,6%. Тому в 2019 р. очікується прийняття нового Національного плану дій з відновлюваної енергетики для встановлення нових цілей.

Вдосконалення законодавства щодо енергоефективності

З метою вдосконалення механізму енергосервісу наприкінці 2018 р. у Верховній Раді були зареєстровані два законопроекти:

- Законопроект від 10.12.2018 р. №9386 про внесення змін до Закону України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації»;

- Законопроект від 10.12.2018 р. №9387 про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо додаткового врегулювання запродаження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації (за механізмом енергосервісу).

Механізм енергосервісу полягає в реалізації енергоефективних заходів для економії енергоресурсів та повернення вкладених інвестицій шляхом економії витрат на оплату спожитих паливно-енергетичних ресурсів та комунальних послуг протягом строку дії енергосервісного договору. Зазначеними законопроектами пропо-

нується вдосконалення нинішньої законодавчої бази та спрощення механізму укладення енергосервісних договорів із замовниками енергосервісу (державної та комунальної форми власності). Це повинно сприяти залученню інвестицій в енергосервіс.

Також з метою виконання зобов'язань України щодо імплементації Директиви 2012/27/ЄС про енергоефективність наприкінці 2018 р. був розроблений та оприлюднений проект Закону України «Про енергетичну ефективність». Цей законопроект встановлює основні засади державної політики у сфері енергоефективності, засади енергетичного аудиту та енергетичного менеджменту, підходи до формування стратегії та засади термомодернізації житлових і нежитлових будівель та інші важливі заходи у сфері енергоефективності. Прийняття зазначеного законопроекту очікується в цьому році.

Отже, декарбонізація енергетичного сектору здійснюється через перегляд цілей виробництва електричної енергії з відновлюваних джерел та внесення змін законодавства щодо енергоефективності.

Діджиталізація

Цей тренд свідчить про поширення використання інноваційних технологій, спеціального програмного забезпечення в секторі енергетики. До головних тенденцій у поширенні діджиталізації можна віднести наступні.

Застосування спеціальних програм для нового ринку електричної енергії

Діджиталізація полягає у впровадженні спеціального програмного забезпечення для гарантування функціонування нового ринку електроенергії. Після впровадження нового ринку електричної енергії з 01.07.2019 р. очікується підвищення діджиталізації роботи всіх учасників ринку.

Для створення платформи балансуєчого ринку, ринку допоміжних послуг та адміністратора розрахунків ДП «НЕК «Укренерго» працює над впровадженням платформи Market Management System (MMS). Для цього ДП «НЕК «Укренерго» залучило угорську компанію-розробника IP Systems Zrt. та австрійського розробника Smart Technologies Management-Beratungs und Beteiligungs gmbH, субпідрядником виступає компанія Siemens AG Austria.

Як адміністратор комерційного обліку ДП «НЕК «Укренерго» з березня 2019 р. почав роботу щодо закупівлі програмного забезпечення для центральної інформаційно-комунікаційної платформи — Датахаб. Відповідно до Кодексу комерційного обліку електричної енергії, Датахаб — це інформаційна система з базою даних, яка створена, належить та управляється адміністратором комерційного обліку. За допомогою Датахаб адміністратор комерційного обліку керує даними комерційного обліку, основними даними, а також інформаційним обміном цими даними на ринку електричної енергії. Датахаб містить дані комерційного обліку електричної енергії, а також централізовані реєстри постачальників послуг комерційного обліку, точок комерційного обліку та автоматизованих систем.

ДП «Енергоринок» впроваджує програмне забезпечення для ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку. У січні 2019 р. філія «Оператор ринку» розпочала тестові операції за допомогою програмного забезпечення словацької компанії SFERA, a.s. на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку.

Smart-мережі

З розвитком використання відновлюваних джерел енергії для експлуатації електричних мереж все більш актуально стає взаємодія з просьюмерами (англ. — prosumer). Під просьюмерами розуміють споживачів, які також є виробниками електричної енергії для власних потреб за допомогою відновлюваних джерел енергії. Для роботи електричних мереж зі збільшенням кількості просьюмерів актуальним стає впровадження «розумних мереж» (Smart Grid). Для цього Міністерство енергетики та вугільної промисловості з 2018 р. працює над концепцією впровадження «розумних мереж» в Україні на період до 2035 р. та

середньостроковим планом заходів задля впровадження «розумних мереж» в Україні відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України №497-р від 06.06.2018 р.

Отже, діджиталізація повинна підвищити ефективність і гнучкість роботи енергогенеруючих компаній та операторів, покращити їхню роботу з даними та автоматизувати процеси.

Демоніполізація

Ключовим трендом трансформації енергетичного ринку України у 2019 р. є його демоніполізація. Насамперед, це стосується електроенергетичного та газового сектору нашої держави. До головних змін у регуляторному полі щодо демоніполізації енергетичного сектору у 2019 р. можна віднести наступні.

Лібералізація ринку електричної енергії

На виконання міжнародних зобов'язань України 01.07.2019 р. очікується запровадження нового ринку електричної енергії. Його основною метою є лібералізація ринку електроенергії для його функціонування на конкурентних засадах. Добросовісна конкуренція — це один із принципів функціонування нового ринку електричної енергії. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про ринок електричної енергії», ринок електричної енергії функціонує на конкурентних засадах, крім діяльності суб'єктів природних монополій, з обмеженнями, встановленими цим законом.

На виконання положень Закону України «Про ринок електричної енергії» до 01.01.2019 р. відбувся анбандлінг (відокремлення) обліково та були створені нові суб'єкти роздрібного ринку електроенергії — оператор системи розподілу, постачальник послуг комерційного обліку та електропостачальник. З 01.01.2019 р. почав роботу роздрібний ринок електроенергії. Тепер споживачі отримали право самостійно обирати постачальника електроенергії.

Ще одним кроком для впровадження конкурентного ринку електричної енергії є забезпечення незалежності оператора системи передачі. На виконання вимог Закону України «Про ринок електричної енергії» відбувся анбандлінг Державного підприємства «НЕК «Укренерго» шляхом зміни державного органу, що здійснює контроль над «Укренерго». 04.02.2019 р. Комісія з питань передачі цілісного майнового комплексу ДП «НЕК «Укренерго» підписала акт прийому-передачі. З моменту підписання документа «Укренерго» перейшло зі сфери управління Міністерства енергетики та вугільної промисловості до Міністерства фінансів. Для початку роботи на новому ринку електроенергії з 01.07.2019 р. ДП «НЕК «Укренерго» повинно пройти корпоратизацію та сертифікацію.

Що стосується газового сектору, то наразі триває анбандлінг (відокремлення) оператора газотранспортної системи. Прогресивним кроком було створення ПАТ «Магістральні газопроводи України» (далі — МГУ), яке відповідатиме за забезпечення транспортування природного газу. Пізніше для МГУ була створена наглядова рада. В межах реалізації чергового етапу Дорожньої карти з відокремлення оператора газотранспортної системи (далі — ГТС) в Україні створена нова компанія — ТОВ «Оператор газотранспортної системи України», власником 100% акцій якої є АТ «Укртрансгаз». Створення ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» дозволить розпочати юридичне відокремлення функції транспортування газу спочатку в структурі НАК «Нафтогаз України», а після 01.01.2020 р. — поза межами групи Нафтогаз. Юридичне відокремлення оператора ГТС є необхідною умовою для сертифікації незалежного оператора, залучення міжнародного партнера та продовження транзиту газу через Україну.

Введення аукціонів для ВДЕ

Для розвитку ВДЕ та створення конкурентних умов виробництва «зеленої» електроенергії надзвичайно важливим є прийняття у другому читанні законопроекту «Про вне-

сення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» №8449-Д (далі — *Законопроект про аукціони*). На сьогодні він опрацьований Комітетом Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки й переданий до Верховної Ради для прийняття у другому читанні. Відповідно до Законопроекту про аукціони, запровадження аукціонної системи для виробників електричної енергії з ВДЕ планується з 01.01.2020 р. Законопроект про аукціони передбачає підтримку на 20 років для переможців аукціону у формі гарантованого викупу всього обсягу електричної енергії, відпущеної ними за ціною, визначеною за результатами такого аукціону. Для визначення переможця аукціону буде враховуватися лише запропонована ціна. Прийняття Законопроекту про аукціони забезпечить впевненість та стабільність для виробників ВДЕ, а також сприятиме зняттю вартості електричної енергії.

Таким чином, у 2019 р. на українську енергетику чекають перетворення. Успішність проведення реформ та виконання міжнародних зобов'язань України залежить від усіх учасників енергетичного ринку. [M](#)

15 | 05
i9 BUSINESS CENTER
АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ
Kyiv Law & Trade Forum